

Een slecht begin is het dubbele werk?

Ongelijkheid tijdens de transitie van opleiding naar werk

Amsterdam, januari '24

Hoe beperken we ongelijkheid in inzetbaarheid onder Amsterdamse jongeren?

Korte Samenvatting van het Project en de Bevindingen

Deze factsheet werpt licht op de factoren die bijdragen aan ongelijkheid in de inzetbaarheid van Amsterdamse jongeren in het mbo, hbo en wo tijdens de overgang van opleiding naar werk. Hierbij is specifieke aandacht voor verschillen in opleidingsniveau, gender en etniciteit, en de effecten van de coronacrisis. Een van de belangrijkste bevindingen is dat de voorbereiding vanuit onderwijsinstellingen een cruciale rol speelt in deze overgangsfase. Aspecten zoals de beschikbaarheid van stages en praktische toepassingen van lesstof worden vaak genoemd als zeer invloedrijk op de inzetbaarheid van afgestudeerden. Opvallend is ook de rol van de taal: afgestudeerden die de Nederlandse taal niet voldoende beheersen ondervinden veel uitdagingen bij het vinden van passend werk. Daarentegen ervaren studenten die tijdens hun opleiding een stage hebben gevolgd doorgaans minder moeite bij het verkrijgen van geschikt werk na afronding van hun studie. Beperkingen die aan studenten werden opgelegd tijdens de coronacrisis hebben bij veel studenten geleid tot een verlies aan motivatie voor de studie, verminderde gevoelens van binding aan de onderwijsinstelling en de studierichting, vertragingen in het afronden van de studie binnen de nominale duur en verminderd of geen contact met werkgevers binnen het studiegebied in de kaders van stages of samenwerkingen. Deze factsheet gaat dieper in op welke specifieke groepen jongeren een kwetsbare positie hebben na het behalen van hun diploma. Daarnaast wordt antwoord gegeven op de vraag hoe ongelijkheid onder jongeren tijdens de overgang van opleiding naar werk effectief kan worden tegengegaan.

Deze factsheet beschrijft de onderzoeksresultaten van het onderzoeksproject “Een slecht begin is het dubbele werk”, mogelijk gemaakt door het Kenniscentrum Ongelijkheid (<https://www.kenniscentrumongelijkheid.nl/project-een-slecht-begin-is-het-dubbele-werk/>). In het kader van dit project is de factsheet opgesteld door de Vrije Universiteit Amsterdam. Voor dit onderzoek zijn 23 studenten en afgestudeerden geïnterviewd, in de periode van juni tot en met december 2023. De studenten zijn verbonden aan het ROC van Amsterdam, de Hogeschool van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam.

1

Vaardigheden en Voorbereidingen

Werk- en loopbaancompetenties spelen een belangrijke rol in de transitie naar de arbeidsmarkt, ongeacht opleidingsniveau en onderwijsinstelling

Werkcompetenties zijn direct gerelateerd aan praktische werkzaamheden binnen een vakgebied en zijn dus specifiek. Loopbaancompetenties zijn kennis en vaardigheden die studenten in staat stellen hun loopbaan vorm te geven en helpen om specifiekere competenties te ontwikkelen. Loopbaancompetenties zijn dus breed inzet- en toepasbaar (zie ook Akkermans et al., 2013; 2021).

Voor alle studenten is het evident dat het ontwikkelen van werkcompetenties van groot belang is voor het vinden van geschikt werk na het afronden van hun studie. Vooral technologische expertise wordt zowel door studenten als werkgevers als cruciaal beschouwd. Drie van de vier mbo studenten gaven aan dat het bezitten van werkcompetenties belangrijk is voor het vinden van geschikt werk en dat de stage daarbij een belangrijke rol vervult. Stages zijn een effectieve manier om deze werkcompetenties op te bouwen. Op zowel het mbo als hbo is het lopen van een stage verplicht en 100% van de deelnemers van het mbo en het hbo geven ook aan dat de stage de student voorbereidt op de arbeidsmarkt omdat ze een realistisch beeld geven van de arbeidsmarkt. Bovendien dragen ze bij aan een soepele overgang door het opbouwen van een netwerk, het vergaren van ervaring en het verwerven van vakspecifieke kennis.

Studenten zien ook duidelijk het belang van loopbaancompetenties. Deze worden gedurende het opleidingstraject ontwikkeld en kunnen de inzetbaarheid versterken tijdens de overgang naar de arbeidsmarkt. Volgens studenten zijn de belangrijkste competenties aanpassingsvermogen, analytische en

kritische vaardigheden, communicatievaardigheden, een positieve werkhouding en inlevingsvermogen. Dit sluit nauw aan bij wetenschappelijke inzichten op dit gebied (Talluri et al., 2024).

Voor wo studenten zien de bevindingen er iets anders uit. Ook zij geven aan dat het bezitten van werkcompetenties belangrijk is bij het vinden van geschikt werk. Universitaire studenten geven hierbij aan dat een academische opleiding hen niet altijd voldoende voorbereidt op de arbeidsmarkt, in tegenstelling tot het onderwijs op het hbo en mbo. Universiteiten bereiden studenten het meest voor op een loopbaan waarbij begrip en uitvoering van wetenschappelijk onderzoek van belang zijn.

Er is ook een verschil in de motivatie voor de studiekeuze tussen de groepen. Wo studenten geven aan dat een interesse voor de opleiding de reden is voor hun studiekeuze. Mbo en hbo studenten letten vaker op het carrièreperspectief en haalbaarheid van de opleiding. Vooral internationale studenten geven aan dat het imago van de Nederlandse universiteit belangrijk is.

De wo studenten benadrukken bovendien dat wetenschappelijke literatuur niet altijd aansluit op de praktijk en dat concrete werkervaring hen een passend beeld kan geven over de arbeidsmarkt. Mbo en hbo studenten zien dit probleem niet; hun lesstof komt vaak overeen met de vaardigheden die zij moeten gebruiken binnen hun vakgebied. Deze discrepantie is niet verrassend, maar benadrukt wel duidelijk de behoefte aan praktische vaardigheden in de groep wo studenten.

Het is echter niet zo dat de mbo en hbo studenten enkel praktische vaardigheden leren en de wo studenten enkel theorie. Mbo en hbo studenten geven bijvoorbeeld aan dat zij ook les krijgen over vaardigheden die zij pas veel later of misschien nooit in hun loopbaan gaan gebruiken, in plaats van enkel praktische vaardigheden voor startersfuncties. Op universiteiten wordt ook steeds meer aandacht besteed aan loopbaanvoorbereiding via, bijvoorbeeld, workshops en stages. Ongeacht de instelling zijn de deelnemers het erover eens dat de combinatie van deze competenties de mogelijkheden biedt om geschikt werk te vinden na hun opleiding.

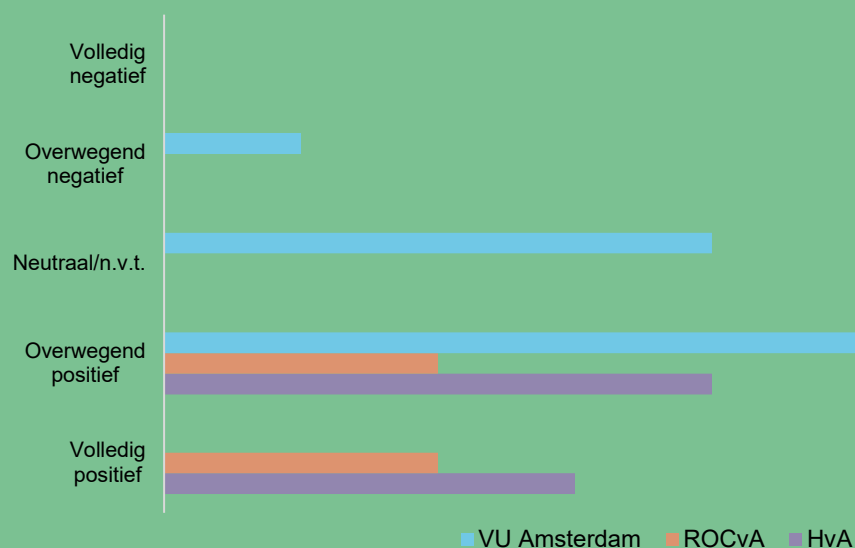
Belangrijk om nog te benoemen is dat alle studenten aangeven dat werkervaring cruciaal is bij sollicitaties. Andere competenties ondersteunen dit proces. Als voorbeeld: het aantonen van specifieke vaardigheden en kennis kan het zoekproces naar werk vereenvoudigen. Studenten benadrukken echter dat werkgevers grote waarde hechten aan werkervaring in vergelijkbare posities. Het volgen van een stage wordt hierbij als ondersteunend ervaren, omdat dit een toegankelijke manier is om vertrouwd te raken met de arbeidsmarkt en een netwerk op te bouwen. Contact met afgestudeerden, bijvoorbeeld tijdens

alumni-evenementen, kan studenten waardevolle inzichten bieden in de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Dit kan hen helpen om een meer gerichte studiekeuze te maken en zelfverzekerd te solliciteren.

Ook het hebben van een netwerk blijkt gunstig voor afgestudeerden, aangezien bestaande contacten vaak behulpzaam kunnen zijn bij het vinden van werk. Studenten geven aan dat onderwijsinstellingen hen hierbij kunnen ondersteunen door te investeren in langdurige samenwerkingen met bedrijven binnen het vakgebied. Feedback tijdens deze samenwerking en het opbouwen van een netwerk kan studenten effectief voorbereiden op hun overgang naar de arbeidsmarkt.

De combinatie van specifieke werkcompetenties en meer algemene loopbaancompetenties lijkt dus een sleutel naar (meer) gelijkheid tijdens de transitie van opleiding naar werk, ongeacht de specifieke opleiding. Er ligt echter ook een belangrijke verantwoordelijkheid voor andere partijen, zoals de voorbereiding vanuit onderwijsinstellingen en de vereisten vanuit werkgevers.

Attitude over stage lopen

2

Waargenomen Inzetbaarheid

Externe factoren hebben een grote invloed op de transitie van opleiding naar werk

Zoals aangegeven in thema 1, benadrukken studenten het grote belang van werk- en loopbaancompetenties. Een essentiële bevinding hierbij is dat zij ook benadrukken dat het ontwikkelen van deze competenties niet enkel binnen hun eigen invloed ligt. Ze benoemen hierbij enkele cruciale externe factoren (zie ook Blokker et al. 2023 en De Vos et al., 2019).

Ten eerste het opleidingsinstituut. Mbo studenten geven aan dat er actief ingezet wordt op de ontwikkeling van werk- én loopbaancompetenties. Die laatste worden ook expliciet behandeld in lessen. Op het hbo ligt er minder expliciet nadruk op de loopbaancompetenties, maar is het uitgangspunt dat deze competenties verworven worden tijdens het werken in projectgroepen en samenwerken met bedrijven. In het wo is er een nadruk op academische competenties. Deelnemers geven aan dat deze bijdragen aan de versterking van loopbaancompetenties.

Voor internationale studenten zijn er aanvullende uitdagingen. Zo blijken hun financiële situatie, taalvaardigheid en regelgeving doorslaggevend bij het vinden van werk na hun opleiding.

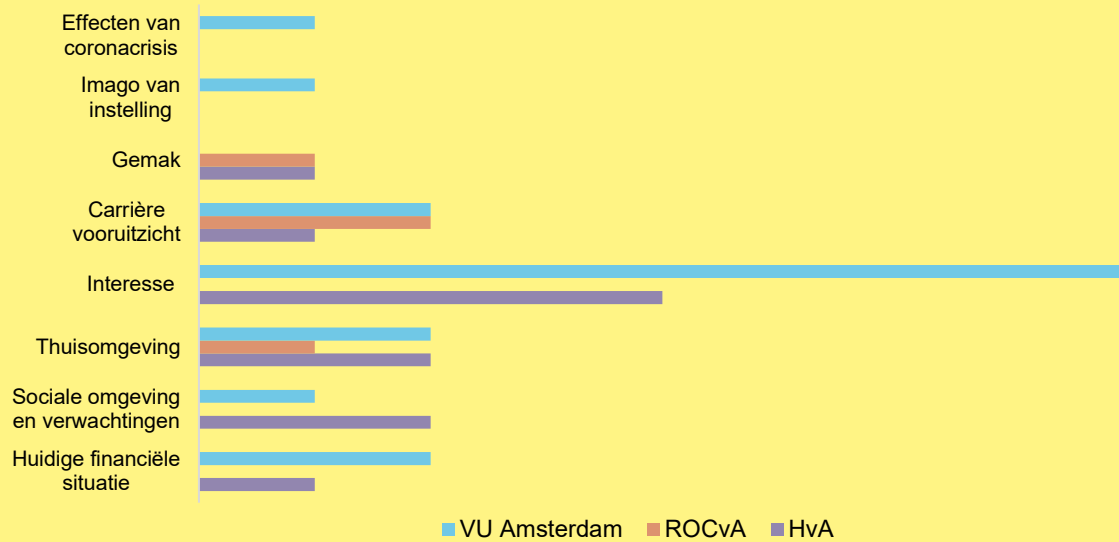
Allereerst zijn financiën een belangrijke factor. Internationale studenten uit niet-EU of -EER landen moeten in plaats van het wettelijk collegegeld, instellingscollegegeld betalen, dat doorgaans aanzienlijk hoger is. Hierdoor is de financiële situatie en het netwerk van deze studenten doorslaggevend voor hun keuze om in Nederland te studeren en te kunnen gaan werken.

Ten tweede ervaart deze groep studenten ook obstakels door regelgeving bij het vinden van werk. Werkgevers moeten beschikken over een werkvergunning om deze studenten aan te nemen, wat gepaard gaat met aanzienlijk papierwerk. Bovendien moeten werkgevers aantonen dat er geen geschikte werknemer binnen de EU te vinden is. Een vereenvoudiging van het visumtraject voor deze internationale studenten zou hen mogelijk helpen om gemakkelijker werk te vinden.

Tot slot: ruim 60% van de internationale studenten geven aan dat de taalbarrière een rol speelt bij het vinden van passend werk. Sommige van hen geven aan dat discriminatie ook gerelateerd kan zijn aan deze taalbarrière. Onderwijsinstellingen kunnen een rol spelen door middel van het faciliteren van cursussen ten behoeve van het bevorderen van de taalvaardigheid. Hierbij is het van belang dat de internationale studenten hier makkelijk toegang tot hebben, hier duidelijk over wordt gecommuniceerd en eventueel een korting wordt gegeven aan studenten die staan ingeschreven.

Kortom, de bevindingen tonen aan dat externe factoren een cruciale rol spelen voor een meer gelijke inzetbaarheidsontwikkeling van jongeren tijdens de stap naar de arbeidsmarkt. Vooral nationaliteit speelt een rol, veel meer dan andere factoren als opleiding of gender. Financiële vereisten, regelgeving en de taal zijn doorslaggevende factoren in dit proces. Zowel opleidingsinstellingen als werkgevers kunnen hierbij een faciliterende rol spelen.

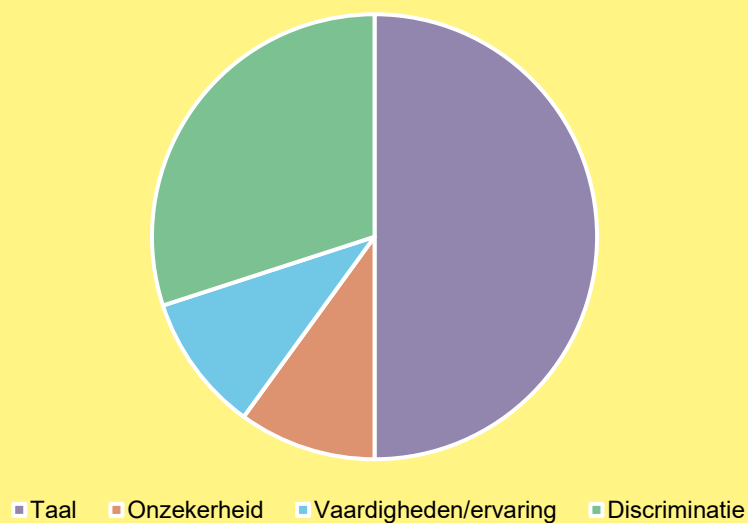
Factoren die studiekeuze beïnvloeden

Barrières voor het vinden van passend werk die Nederlandse studenten benoemen

Barrières voor het vinden van passend werk die internationale studenten benoemen

3

Individuele eigenschappen

De beroepskeuze hangt vooral af van eigen interesses, minder van andere eigenschappen

Studenten kiezen over het algemeen voor een opleidingsrichting en daaruit voortkomende beroepen en rollen vanuit hun eigen interesse. De studenten geven aan dat de baankansen hierbij zeker een rol spelen, maar minder doorslaggevend zijn dan hun interesses. Bij de wo studenten is dit beeld het meest duidelijk, maar ook onder mbo en hbo studenten komt ditzelfde beeld naar voren. Het is in lijn met onderzoek dat laat zien dat een goede match tussen interesses en werkactiviteiten gunstig is voor loopbaanuitkomsten (zie bijv. Hanna & Rounds, 2020; Hoff et al., 2022).

Verrassend genoeg laten de resultaten weinig zien over een mogelijke invloed van de culturele achtergrond. Hoewel de eerder genoemde (thema 1) praktische belemmeringen ook hier benoemd werden (zoals de taal en regelgeving), zijn de studenten van mening dat hun culturele achtergrond geen doorslaggevende rol speelt in het vinden van een baan. Enkele van hen beschouwen hun culturele achtergrond als kracht, omdat de combinatie met de Nederlandse cultuur hen juist een diversiteit aan ervaringen biedt.

Een andere, daaraan gerelateerde bevinding is dat veel studenten aangeven geen discriminatie te hebben ervaren tijdens hun opleidingstraject of de transitie van school naar werk. Echter, enkele

internationale studenten ervaren discriminatie wel als mogelijke barrière bij het solliciteren, bijvoorbeeld vanwege de taal of bepaalde culturele en religieuze uitingen (bijv. een hoofddoek).

Ook op het gebied van gender laten de resultaten weinig concrete bevindingen zien. Zo geven de enkele vrouwelijke studenten bijvoorbeeld aan dat ze geen duidelijk nadeel ervaren als vrouw die de arbeidsmarkt betreedt. Wel benadrukken ze dat dit een grote verandering is ten opzichte van het verleden en dat ze positief aankijken tegen de ontwikkelingen op dit gebied. Hoewel er wordt aangegeven dat er ongetwijfeld nog vooroordelen zijn op dit gebied, geven de deelnemers in dit onderzoek dus aan dat gender geen cruciale factor is in de ontwikkeling van inzetbaarheid.

Over het geheel genomen laten de resultaten een vrij eenduidig beeld zien over de rol van individuele eigenschappen en achtergrond. De ontwikkeling van inzetbaarheid tijdens de transitie naar de arbeidsmarkt is primair gekoppeld aan het vinden van werk dat past bij iemands interesses. Andere achtergrondkenmerken als cultuur en gender worden wel genoemd, maar niet als doorslaggevend beschouwd voor een succesvolle transitie van opleiding naar werk.

4

De Rol van Onderwijsinstellingen

Onderwijsinstellingen spelen een essentiële rol bij het in contact brengen van studenten met het werkveld

Wetenschappelijke artikelen, case studies, studieloopbaanbegeleiding, stages, evenementen en cursussen vervullen een cruciale rol bij het faciliteren van interactie tussen studenten en het werkveld. Kortom: de onderwijsinstelling wordt door de studenten gezien als een cruciale factor in het bewerkstellingen van een soepele transitie van opleiding naar werk (voor een wetenschappelijk perspectief, zie Healy, 2023; Römgens et al., 2020). In tegenstelling tot thema's 1-3, waar relatief veel overeenstemming was in de bevindingen tussen de instellingen, komt hier echter een meer gedifferentieerd beeld naar voren.

Een eerste verschil is de mate waarin theoretische kennis en praktijkgerichte toepassing worden geïntegreerd tijdens de opleiding. Zo geven wo studenten aan dat ze regelmatig de specifieke connectie missen met de praktijk. Echter, ze benoemen ook veel initiatieven die deze verbinding versterken, zoals case studies, evenementen en cursussen. Belangrijk is dat bij veel universitaire studies een stage niet verplicht of geheel afwezig is. Voor de hbo en mbo studenten is dit wel het geval.

Verder geven de wo en hbo studenten aan dat ze tijdens de opleiding uitvoerig wetenschappelijke theorieën bestuderen en een scriptie voltooien als onderdeel van hun afstuderen. Bij de hogeschool is dit

gecombineerd met een stage, terwijl wo studenten de vrijheid hebben om hier al dan niet voor te kiezen. Voor mbo studenten is de stage vergelijkbaar met die op het hbo, waarbij het afstuderen gericht is op het ontwikkelen van praktische vaardigheden die relevant zijn voor het werkveld.

Ondanks de verschillen is er één thema dat ongeacht de instelling naar voren kwam: de voorbereiding op de professionele loopbaan wordt als niet optimaal beschouwd. Zo geven de wo studenten veelal aan dat de theoretische vaardigheden die ze leren op de korte termijn niet altijd helpen om een baan te vinden. Tegelijkertijd geven hbo en mbo studenten aan dat ze wel veel praktische vaardigheden leren, maar dat deze niet altijd passen bij het werk dat ze zoeken. Hierin zien ze een belangrijke taak voor onderwijsinstellingen.

Kortom, studenten ervaren het contact met het bedrijfsleven als uiterst positief en als een waardevolle voorbereiding op de arbeidsmarkt. Hoewel de accenten per onderwijsinstelling wat anders liggen (bijv. verbinden theorie en praktijk in het wo vs. passende skills in het mbo), is het overkoepelende thema dat de instellingen een cruciale rol hebben in het ondersteunen van de transitie van opleiding naar werk, zeker ook voor meer gelijkheid in de inzetbaarheidsontwikkeling.

5

De Coronacrisis

De coronacrisis heeft tot negatieve gevolgen geleid, maar studenten tonen weerbaarheid

Iedere student heeft een verhaal te vertellen wanneer het woord corona valt. Demotivatie, eenzaamheid en gebrek aan praktijkervaring zijn overkoepelende thema's voor alle studenten. De beperkingen van de coronacrisis hebben bij veel studenten dan ook geleid tot negatieve gevolgen. De deelnemers geven daarbij aan dat dit niet onderschat zou moeten worden. Zo is het starten van een opleiding in corona tijd – volledig online en zonder direct contact met medestudenten en docenten – een ervaring geweest die wellicht op langere termijn invloed kan hebben, zeker nu er wel in veel gevallen wordt verwacht dat ze volledig functioneren in “de offline wereld”.

De coronacrisis heeft dus littekens achtergelaten, maar heeft ook nieuwe mogelijkheden doen ontstaan. Zo geven de studenten aan dat ze nu beter weten wat ze precies verwachten van hun loopbaan. Door de enorme verstoring van corona werden ze vaak geconfronteerd met zichzelf en hebben ze meer gericht gereflecteerd op wat ze nu écht willen.

Studenten tonen ook veerkracht en optimisme. Ondanks dat ze vrijwel unaniem aangeven dat corona een negatieve gebeurtenis voor hen is geweest, hebben ze allerlei manieren ontwikkeld om er toch iets positief van te maken. Zo gingen sommige studenten op aangepaste (online) manieren toch werken om

ervaring op te doen. Anderen gaven aan zich te richten op de mogelijke leerervaringen die ze eruit konden halen.

Wetenschappelijk gezien kunnen we stellen dat corona voor deze jongeren een duidelijke negatieve *loopbaanshock* was (Akkermans et al., 2018; 2020). Tegelijkertijd zien we dat deze negatieve shock verschillende uitkomsten heeft gehad op de inzetbaarheidsontwikkeling van de deelnemers. Zo spreken sommigen van hen over langdurig negatieve uitkomsten, zoals studievertraging en verminderd welzijn. Anderen hebben het juist ook over de positieve uitkomsten, zoals nieuwe inzichten en ervaringen die ze anders niet opgedaan hadden.

Onderwijsinstellingen en werkgevers hebben ook hier een belangrijke rol. Zo is een groeiende interesse in zelfontwikkeling en thuiswerken. In deze zin heeft de coronacrisis dus ook gezorgd voor wellicht blijvende veranderingen in de voorkeuren van studenten die de stap naar de arbeidsmarkt maken. Het is voor instellingen en werkgevers dus van belang zich te verdiepen in en, in zekere mate, aan te passen aan deze veranderende loopbaanbehoeften. Op die manier kunnen ze de inzetbaarheid van deze jongeren vergroten.

6

Gebruikte Referenties

- Akkermans, J., Blokker, R., Buers, C., Van Der Heijden, B. I. J. M., & De Vos, A. (2021). Ready, set, go! School-to-work transition in the new career. In A. Marshall & J. Symonds (Eds.), *Young adult development at the school-to-work transition: International pathways and processes* (pp. 77-106). Oxford University Press.
- Akkermans, J., Brenninkmeijer, V., Huibers, M., & Blonk, R. W. B. (2013). Competencies for the contemporary career: Development and preliminary validation of the career competencies questionnaire. *Journal of Career Development, 40*(3), 245-267. <https://doi.org/10.1177/0894845312467501>
- Akkermans, J., Richardson, J., & Kraimer, M. L. (2020). The Covid-19 crisis as a career shock: Implications for careers and vocational behavior. *Journal of Vocational Behavior, 119*, 103434. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103434>
- Akkermans, J., Seibert, S. E., & Mol, S. T. (2018). Tales of the unexpected: Integrating career shocks in the contemporary careers literature. *SA Journal of Industrial Psychology, 44*, e1503. <https://doi.org/10.4102/sajip.v44i0.1503>
- Blokker, R., Akkermans, J., Marciniak, J., Jansen, P. G. W., & Khapova, S. N. (2023). Organizing school-to-work transition research from a sustainable career perspective: A review and research agenda. *Work, Aging and Retirement, 9*(3), 239-261. <https://doi.org/10.1093/workar/waad012>
- De Vos, A., Akkermans, J., & Van Der Heijden, B. I. J. M. (2019). From occupational choice to career crafting. In H. Gunz, M. Lazarova, & W. Mayrhofer (Eds.), *The Routledge Companion to Career Studies* (pp. 128-142). Routledge.
- Hanna, A., & Rounds, J. (2020). How accurate are interest inventories? A quantitative review of career choice hit rates. *Psychological Bulletin, 146*(9), 765-796. <https://doi.org/10.1037/bul0000269>
- Healy, M. (2023). Careers and employability learning: pedagogical principles for higher education. *Studies in Higher Education, 48*(8), 1303-1314. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2196997>
- Hoff, K. A., Chu, C., Einarsdóttir, S., Briley, D. A., Hanna, A., & Rounds, J. (2022). Adolescent vocational interests predict early career success: Two 12-year longitudinal studies. *Applied Psychology, 71*(1), 49-75. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/apps.12311>
- Römgens, I., Scoupe, R., & Beusaert, S. (2020). Unraveling the concept of employability, bringing together research on employability in higher education and the workplace. *Studies in Higher Education, 45*(12), 2588-2603. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1623770>
- Talluri, S., Uppal, N., Akkermans, J., & Newman, A. (2024). Towards a self-regulation model of career competencies: A systematic review and future research agenda. *Journal of Vocational Behavior.*

7

Samenstelling van het Consortium

Naam

Dr. Jos Akkermans

Universitair hoofddocent

Dr. Romy van der Lee

Universitair docent

Prof. Dr. Bianca Beersma

Hoogleraar

Dr. Mieke van Diepen

Senior onderzoeker

Dr. Daphne Wiersema

Hogeschool hoofddocent

Drs. Aliya Celik

Programmamanager Diversiteit & Inclusie

Drs. Aad Knetsch

Voorzitter directie

Drs. Flip Derks

Programmamanager Zorg & Welzijn

Drs. Liesbeth Gamadia

Programmamanager Superdiversiteit

Affiliatie

Vrije Universiteit Amsterdam, School of Business and Economics

Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Sociale Wetenschappen

Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Sociale Wetenschappen

Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad

Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad

Hogeschool van Amsterdam

ROC van Amsterdam, MBO College West

ROC van Amsterdam, MBO College West

ROC van Amsterdam, MBO College West

Auteurs

Sunniva Robbestad

Dr. Jos Akkermans

Prof. Dr. Bianca Beersma

Dr. Romy van der Lee

Stichting Kenniscentrum Ongelijkheid
Bezoekadres: HvA – Theo Thijssenhuis
(Wibautstraat 2, Amsterdam)
Postadres: Postbus 2171, 1000 CD Amsterdam
www.kenniscentrumongelijkheid.nl